

(/)

🏠 (/)

> Forhistorisk tid, antikken, arkæologi ([http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12)

12)

> Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Danmarks oldtid i landskabet

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12/nationalmuseet-og-storstensgravene-1890-1950>)

Danmarks oldtid i landskabet

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 2427

Del artikel: **f** ([https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-](https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12/danmarks-oldtid-i-landskabet)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12/danmarks-oldtid-i-landskabet](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12/danmarks-oldtid-i-landskabet)) **t**

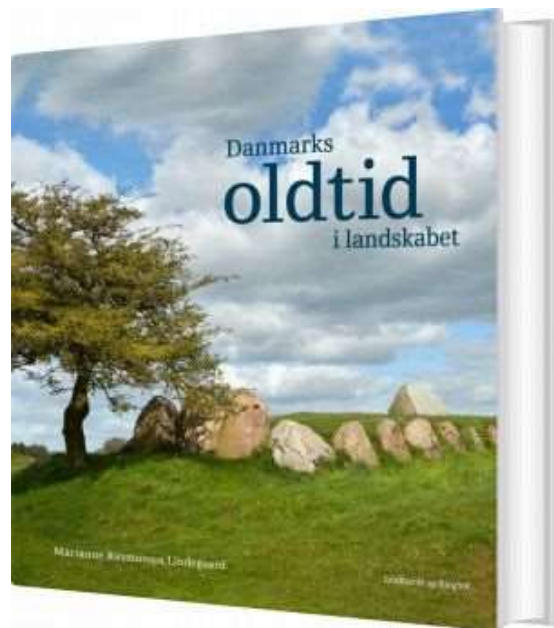
(<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på [\[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12/danmarks-oldtid-i-landskabet\]\(http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12/danmarks-oldtid-i-landskabet\)\) **in**](http://www.historie-</p></div><div data-bbox=)

([\[\\[landskabet&title=\\]\\(http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12/danmarks-oldtid-i-landskabet&title=\\)\\)\]\(http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12/danmarks-oldtid-i-</p></div><div data-bbox=\)](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-</p></div><div data-bbox=)

Marianne Rasmussen Lindegaard og Morten Rasmussen

Danmarks Oldtid i Landskabet - fra rensdyrjægerne til vikingekongerne. 72 fortællinger om vores forfædre

Lindhart og Ringhof. 359 sider

Af Mads Ravn, VejleMuseerne

Aboriginere har efter sigende flere drømmespor, som de orienterer sig efter i landskabet ved at koble lokaliteter og myter fra drømmetiden sammen. Gennem drømmespor 'synger' man sig sammen med myterne gennem landskabet og finder vej i landskabet og i kosmologien. Med dette symfoniske værk har Danmarks landskab fået sin egne drømmespor. I flotte billeder og tekst komponeres 72 stemningsfulde fortællinger om monumenter, aktiviteter og menneskers rejser i landskabet gennem årtusinder. Og flot er det.

I disse tider, hvor op mod 2 % af landet årligt bortgraves som følge af byggeri og motorveje, er det på sin plads, som forfatteren, at understrege, at det kræver en stor grad af arrogance at ignorere årtusinders spor i landskabet. Og jeg er enig. Hvordan kan vi påstå, at vores tid er den bedste af alle, en tid hvor vi ikke mere kan opretholde et stabilt klima på grund af vores forbrug af energi?

Monumenter er vigtige, fordi de er en del af vores arv, og historie, der fortæller om en anden tid, hvor vi tænkte og levede anderledes, nogle gange mere bæredygtigt end andre gange. Men monumenterne er som vores gamle, romantiske sange næsten gået i glemmebogen. Marianne Rasmussen Lindegaard fortsætter, at det er det ude i landskabet, vi finder de originale levn fra fortiden, til forskel for de gradvist mere digitale, arkitekttegnede museumsudstillinger, der formidler den samme fortid, dog med et stigende antal rekonstruktioner, film og attrapper.

Bogen er derfor helt på sin plads. I coffee-table format er det en bog, der sagtens kunne ligge i alle tandlægeklinikker og lægekonsultationers venterum. Den ville være en kærkommen erstatning for ugeblade om kendtes skilsmisser og livskriser. Så kunne man også i denne meditative stund med en bog, der dækker de sidste 13.000 år, måske fundere over, hvor kort en tid man er her på jorden, og hvor meget man skal værdsætte den tid, man har. I hvert fald er bogen let tilgængelig med korte, næsten poetiske beretninger om steder og mennesker i oldtiden. Fortællingerne er koblet op på nye forskningsresultater om mennesker og genstande.

Bogen er opbygget kronologisk og starter med den ældste jægerstenalder, med de første istidsjægere, der ankom til Krogsbølle på Lolland for 14.000 år siden. De få flintredskaber skitserer en fjern drømmetid, jægerens hårde liv ved isbræen i et landskab, der sammenlignes med livet ved Grønlands nu smeltende indlandsis. Og klimaet spiller da også i denne bog en vigtig rolle som bagtæppe, der fortæller om, hvordan tiderne skiftede, og hvordan mennesker og dyr tilpassede sig gradvist, blandt andet ved Bølling sø ved Herning 9.500 f.Kr. Her har arkæologiske undersøgelser igen sat den kendte sø, der giver navn til en klimaperiode, på landkortet. De nye, spændende lokaliteter afslører, hvordan små jæger-samler familier levede ved søens bred, og fiskede og jagede i den voksende urskov i flere tusinde år. Også på den klassiske lokalitet ved Ertebølle får man fornemmelsen af en udsigt, der ikke har ændret sig meget siden stenalderjægeren skuede ud over Limfjorden. Her fiskede og samlede Ertebøllejægerne muslinger i foråret og efteråret for op mod 6500 år siden.

Bondestenalderens komme for 6000 år siden skildres som en periode, hvor et nyt folk, nye ritualer og redskaber gør deres entre på den store scene. Med ophav i Mellemøsten er dette nok en af de største revolutioner, vi har haft i Danmarks - ja menneskehedens historie, og monumenterne fra denne

periode er lige så revolutionerende. Tonstunge stenmonumenter, først langhøje, så dysser og så jættestuer vidner om en helt anden måde at se på livet og efterlivet på. Fra jægerens individualistiske liv, var det nu samarbejdet, der stod i centrum. For at passe dyr og dyrke jorden skulle der planlægges og arbejdes hårdt sammen - i sandhed en revolution. Fællesskabet skulle bruges til sammen at trække de tonstunge sten, som man for bare hundredehalvtreds år siden mente måtte være placeret af jætter - mennesker kunne da i hvert fald ikke lave sådan noget så avanceret.

Men sammen kan mennesket meget mere end individualisterne. De tonstunge dysser og jættestuer vidner om landskaber, hvor det var vigtigt, at de kunne ses. Monumenterne var klanens minde om en grundlægger, og der skulle klanens medlemmer også begraves. Op til 100 meter lange høje som ved Grønsalen på Møn har krævet flere måneders hårdt arbejde. Skeletdele i dysserne som ved Sprovedyssen på Vestmøn, hvor man tilmed i ritualerne smadrede lerkar og økser og brugte ild vidner om, at begravelsesritualerne var spektakulære, langvarige og dyre, målt i tid og resurser. Det var en opofrelse og ofring at bygge dem. Men det var vigtigt at begrave forfædrene og sikre dem deres rette plads i verdensordenen, måske som middelalderens katedraler var det for den gudfrygtige befolkning, der også i middelalderen så efterlivet som vigtigere end nutidens ørkesløse gang på jord. For man blev næppe mere end 40 år i gennemsnit. Med samarbejdet boede man også tættere, og sygdomme, som man før ikke kendte, kunne nu udvikle sig mere end før - ikke mindst sygdomme overført fra dyr til mennesker, så som influenza og kopper. De tidligere jægere har sikkert stået uden chance over for disse nye sygdomme.

Fællesskabet bestod i flere hundrede år, men blev afbrudt af et folk, der nok kom helt nede fra det ukrainske område, med en lysere hud, det indoeuropæiske sprog, det næsten alle i Europa taler i dag og en hyrdekultur. Måske havde de også den først pest med til de stakkels bønder i Skandinavien, hvilket kan have betydet, at mange af de oprindelige beboere blevet minimeret, som da Spanierne kom til Latinamerika i 1500 tallet. Disse såkaldte enkeltgravsfolk var større individualister og måske større krigere end dyssernes dragtbægerbønder og begravedes efter meget faste ritualer i en enkelt grav, som man ser i Jylland ved Dommerby Hede. Her blev omkring 2800 f.Kr. begravet mænd liggende med hovedet mod vest og kvinderne med hovedet mod øst, begge medens de skuer mod syd, hvorfra de kom.

Nutidens opdeling i mænd som krigere, begravet med stridsøkser, og kvinder, der tilhører den hjemlige sfære, begravet med ravperler synes at tage form i denne periode. Også drikkeskikken tager form, og vi kender fra spor i gamle lerkar til øl fra denne periode. Enkeltbegravelserne fortsætter ind i bronzealderen, hvor mere end 20.000 kendte høje i landskabet endnu i dag vidner om, at disse monumenter må sammenlignes med Trump Tower i New York i dag. Selvbevidste, forfængelige personer og dynastier, der ikke måtte glemmes for eftertiden er ikke en ny ting. Vi ser det også ved Tobøl, tæt ved Kongeåen på grænsen mellem Sønderjylland og Nørrejylland. Hertil har man omkring 1700 f.Kr. måtte ro opstrøms for at komme frem fra Vadehavet. Og ved Borum Eshøj ved Aarhus, hvor statelige mænd og kvinder med flotte kapper og huer blev begravet på Østjyllands højeste sted. Især inden for få århundreder i den ældre bronzealder, finder vi spor af et omfattende højbyggeri, hvor hektarvis af tørv til højene årligt må have minimeret høstudbyttet. Pralende overforbrug kaldes på engelsk *conspicuous consumption*, og det kendes allerede da, som i dag. Der var nogle, der overtalte fællesskabet til at følge disse ritualer, høvdinge, eller stormænd. Men også kvinder som Egtvedpigen havde høj status. Hun blev begravet sydvest for Vejle en dag i 1370 f.Kr. med en barkspand med hvedeøl og en røllikeblomst, der vidner om, at det var om sommeren. Med en fin dragt med snoreskørt og bælteplade er hun og hendes sønderjyske veninde i Skrydstrup fra 1300 f.Kr. begge flotte eksempler på en vigtig periode, hvor status og internationale forbindelser skabte en højkonjunktur, og hvor det pralende overforbrug tog en ekstrem form, man også finder blandt de samtidige egyptiske faraoer. I Egypten var det tørken og balsamering, der bevarede dem. I Danmark var det vandet og jernkappen, der dannedes i højene ved regnvejr, der gjorde nogle af højene til en fugtig svamp, der bevarede bløddelene, negle og hår fra Egtvedpigen og Skrydstruppigen til i dag. Fra disse har man de sidste år kunnet vride mere viden ud, og meget tyder på, at disse to kvinder var berejste og internationalt orienterede, som også bronzealderen generelt var. Gravhøjene var vigtige, også som vejmarkører, et magtens landskab, hvor overforbruget af træ langsomt tegnede et mere åbent landskab, hvor kvæget græssede på store, fælles overdrev.

Med jernalderen udvikler fællesskabet sig i en anden retning, og man flytter nu tættere sammen i landsbyer, brænder sine døde som ved Aarre ved Varde, laver marksystemer som ved Rødland Hede i Thy. Marksystemer vidner også om, at ejendomsforholdene skærpes. Med stærkere ejendomsforhold mente Jean-Jacques Rousseau (1712-1778 e.Kr.), at vi forlod vores uskyld, og noget tyder på, at han har ret. Som enhver villaejer nok har erkendt mindst én gang skaber fælles hegn og marskel strid. Ejendomsret er en forudsætning for den senere kapitalisme, og skabte allerede dengang mere markante os- og dem relationer, og et stærkere hierarki, der i løbet af jernalderen forstærkes. Nogle greb til våben og forsvar som ved Borremosen i Himmerland og ved Troldborg Ring ved Vejle. Andre stemte med fødderne, og udvandrede.

Samtidigt var mosen jordens akse, omkring hvilken alting drejer. Herfra hentede man i en periode med færre træer sit vigtige brændstof, tårven til at holde varmen, men det er også til denne mose, man ofrede til dem på den anden side. Det blev blandt andet til Dejbjergvognen, Gundestrupkedlen, samt til flere mennesker som Tollundmanden fra 390 f.Kr. Senere blev det i de første århundreder efter Kristi fødsel til våben som ved Illerup i Østjylland og Ejsbøl i Sønderjylland, hvor de mange våben vidner om indtrængende tropper, der i de romerske kilder kaldes anglerne og eudonere (jyder) og igen lidt senere danere i 500 tallet e.Kr. Måske disse stammekrige var en del af den danske rigsdannelsesproces, der sikkert faldt tilbage flere gange, når en dynamisk krigskonge døde uden arvinger, som vi ser det i (næsten) statsløse samfund som Afghanistan og Libyen i dag. Men sikkert er det, at vi i løbet af jernalderen ser skyggerne af vikingetidens kongerige, blandt andet ved Kanhave kanalen på Samsø fra 726 e.Kr., der er 500 m lang og 12 meter bred. Den er gravet med træspader, og igennem den kunne man flytte en ledingsflåde mellem det østlige og vestlige Kattegat på få timer. Den senere jernalders kongsgårde som ved Gudme og Lundeborg (200-600 e.Kr.) på Fyn og Gammel Lejre (500-1000 e.Kr.) på Sjælland vidner om en tæt sammenhæng mellem handel, religion og magt, noget der blot forstærkes senere i form af store skibssætninger som ved Glavendrup og Ladby på Fyn. Bogen afsluttes med vikingetidens ringborge, Fyrkat, Trelleborg og Aggersborg, samt Ravning Enge Broen ved Vejle, der alle vidner om en overregional overkonge, som vi i dag ved hed Harald Blåtand.

Jeg kan stærkt anbefale denne bog for alle. Som fagperson kunne man ønske sig et sted- og navnerregister, men, da det er tænkt som en bog, man skal bladre i rækker det som det er. Bogen er en kort, illustrativ indføring i Danmarks Oldtid og den nyeste forskning på området. Den er i kraft af sin størrelse vanskelig at have med i bilen, eller rygsækken, men det anbefales, hvis man skal ud at genfinde vores tabte drømmespor. Med denne bog, og det informative kort og henvisninger til Slots og Kulturstyrelsens hjemmeside med GPS positioner er det blevet meget lettere for os at genfinde de næsten glemte steder, end det er for aboriginerne, der i dag næsten har tabt al viden om deres fortid. Og som de siger: "De som har tabt evnen til at drømme er fortabte".

[Historie-online.dk, den 18. december 2019]

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12/nationalmuseet-og-storstensgravene-1890-1950>)

SE RELATEREDE ARTIKLER

(<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12/oldtidssagaernes-verden>)
(<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60/caesar-manden-og-myten>) (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12/tiberius-en-biografi>)